

MIROSLAV RAMPA,

JOSEF RODR A SPOL.

JDI DOMŮ, IVANE!

VYDAVATELSTVÍ

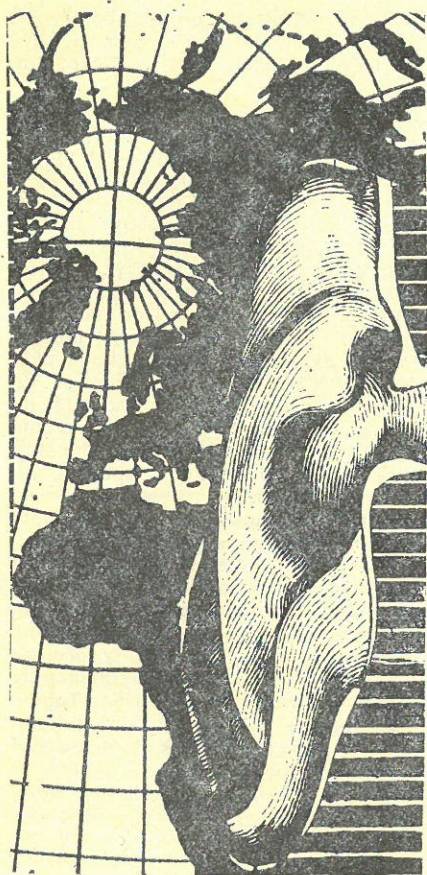
A NAKLADATELSTVÍ

NOVINÁŘŮ

HRADEC KRÁLOVÉ

1990

JAK SE VYSÍLALO?

Na tuto otázku odpovídá tehdejší ředitel hradeckého rozhlasu Břetislav Balcar jednoznačně: Odevšad. Každý dělal bez jakýchkoli příkazů s jediným cílem – aby tok informací byl nepřetržitý a vše se co nejdříve dostalo k lidem. Rozhlas se jednoduše stal střediskem, kam se odevšud hrnuly další a další zprávy, rezoluce, výzvy. Vše se mnohokrát prověřovalo, aby nedocházelo ke zbytečným chybám a desinformacím. O pohybech okupačních vojsk si velmi seriózně všechny telefonáty a dálnopisy znovu ověřovala skupina dobrovolníků – důstojníci z armády a bezpečnosti.

Vysílání začalo v pět hodin ráno 21. srpna 1968 na odbavovacím pracovišti Československého rozhlasu ve Vrchlického ulici v Hradci Králové. Postupně vznikala podle potřeby náhradní stanoviště. Jedno bylo v Zieglerově ulici v hudebním studiu, další ve vojenském opravárenském závodě na Novém Hradci Králové, kde jsme měli i potřebné spojovací zařízení a mohli jsme přijímat dálnopisné zprávy ze zahraničí. Stanoviště byla i na krajském štábu CO, na kydlinovském státním statku i v pardubickém rozhlasovém studiu. Všechna byla navzájem propojena a navíc mohla sa-

mostatně pracovat, kdyby okupační vojska obsadila rozhlas ve Vrchlického ulici. Nesmírně mnoho odvedli spojaři. Taková souhra zde nikdy předtím nebyla.

Hned 21. srpna 1968 jsme vyzvali všechny držitele svazarmovských vysílacích stanic, aby získali zajímavé zprávy ze svého okolí a neprodleně je hlásili do rozhlasu po drátě nebo na určených frekvencích královéhradeckému studiu. Činnost těchto vysílačů byla velmi rozmanitá a rozsáhlá. Tak to později hodnotili „normalizátoři“ a divili se, že všechno šlo jako na drátku. Některé stanice přebíraly vysílání Československého rozhlasu Hradec Králové, jiné měly dokonce i své vlastní krátké relace, nebo přímo rušily vysílačky okupačních vojsk. Jiné se zaměřily na přenos do zahraničí.

Jenom pro ilustraci. Jedním z prvních a neaktivnějších byl tak zvaný legální vysílač „Svobodné Krkonoše“. Dali ho do provozu radioamatéři ve vrchlabské Tesle. V obci Lomy na Rychnovsku byl zase k dispozici starý vyřazený vojenský vysílač. Původně měl být rozebrán pro Svazarm na náhradní součástky. To se nestalo a 21. srpna 1968 majitel koncese Václav Marek společně s televizními opraváři

Josefem Bartošem a Josefem Ptáčkem z Dobrušky a dalšími obstarali potřebné součástky a už 22. srpna hlásili do hradeckého studia, že jsou schopni vysílat.

Pod názvem „Svobodné Podorlicko“ uvedli do provozu vysílač okresního štábu CO v Rychnově nad Kněžnou. Pod heslem „Jizera“ pracoval svazarmovský vysílač v Semilech. Odtud mluvil do rozhlasu i spisovatel Ludvík Vaculík. Svazarmovci pracovali v Hradci Králové, v Trutnově měli stanici Saska, Náchodští dokonce vysílali pro polské radioamatéry a vysvětlovali jim situaci vzniklou v Československu. Dala by se vystopovat i další pracoviště se svazarmovskými nebo armádními stanicemi. Stačí proto uvést jenom některá místa, kde ve dne i v noci obětavě pracovali radioamatéři – v Ústí nad Orlicí, Havlíčkově Brodě, Dašicích, Bohdanči, Novém Městě nad Metují a v Červené Vodě.

Příkladně se zachovali i zaměstnanci Správy radiokomunikací, středisko Pohodlí u Litomyšle na Svitavsku. Tam iniciativně, už 21. srpna 1968, přestali rušit Svobodnou Evropu a zastavili prosovětský „Hlas míru“. Nadále vysílali do západních států, ale přebírali i programy studia Hradec Králové.

Obětaví svazarmovští a armádní spojaři i pracovníci radiokomunikací přicházeli později za svou iniciativu o zaměstnání anebo byli jinak šikano-

váni, ale v jednom se shodují: ony srpnové noci v roce 1968 patří k nejcennějším obdobím jejich života.

O jednom utajeném místě – o stanovišti č. 4 v kydlinovském mlýně – vypráví Ivo Tomáš:

Byli jsme tam s Evou Semerákovou, Jiřím Ráčkem a technikem Janem Šandou. Dostali jsme vysílačku, generátor a k naší ochraně přišlo z blízkého letiště družstvo vojáků. Vysílali jsme odtamtud vstupy do hradeckého vysílače nejméně každou hodinu nepřetržitě dva dny a dvě noci. Spali jsme na stolech a střídali se. Když se přiblížil průzkumný letoun, obyčejně polský, obsluha vypnula generátor a přebrodila se s ním přes mrtvé rameno Labe do hustého křoví u řeky. Pozorovali jsme s úsměškem tu techniku, pomalý letoun typu „Čáp“, takovou tu vázku; měla okénky prostrčené dlouhé bidlo a kývala se jako kachna ze strany na stranu. Tato technika nás zaměřovala.

Že to fungovalo, jsme zjistili jednoho dne, kdy byl pozdě vypnut generátor, protože jsme právě vysílali zprávy o podezřelých autech StB a sdělovali občanům jejich čísla. Letoun naší polohu nahlásil a na rozlehlý dvůr kydlinovského mlýna se přičítalo několik polských pancéřových vozů. Stačili jsme zmizet spolu s vojáky i generátorem, jen kolegyně Eva ne. Místní dobří lidé ji narychlo uložili do postele a představovala jejich nemocnou dceru. Polská ozbrojená moc

se demonstrativně projela po dvoře, namířila kanóny sem i tam, a když už byla v lidech malá dušička, tak vozy odjely.

Interpretovali jsme rezoluce, komentovali situaci v kraji a přijímali i předávali vzkazy. Například jsme na telefonní číslo, které nám přidělili spojaři – bylo tajné a neexistovalo nikde v seznamech – dostali zprávu: „U domu, kde bydlí van X. Y., zastavilo auto poznávací značky..., čtyři muži vběhli dovnitř a odvěkli jmenovaného. Dejte si pozor na vůz této značky!“ Dále lidé nabízelí pomoc, jídlo a úkryty, informovali, kolik okupantských vozů projelo tou obcí... Po několika dnech jsme stanoviště na příkaz vedení zrušili a odjeli do centra. Tam už byl hotový generální štáb z celé řady odborníků – spojařů, vojáků i policistů.

Když už okupace trvala asi pátý nebo šestý den, přijeli studio navštívit polští ozbrojenci... Ulice byla zatarasena těžkými terénními vozy Ingstavu a dalších podniků, takže se polská obrněná auta do Vrchlického ulice nedostala. Vojáci tedy přešli překážky a v plné zbroji se samopaly v rukou zaměřili k budově. Tabule „Čs. rozhlas“ byla v té době odstraněna a jakýsi vtipálek tam pověsil štítek „Mateřská škola“. Vojáci se nejdříve zarazili a snažili se z map vyzvědět, kde ten rozhlas vlastně stojí. Náš ekonom je chvíli zdržoval tvrzením, že tady je školka. Než koneč-

ně zjistili pravdu, podařilo se většině osazenstva rozhlasu přes zahrady zmizet. Zbyli jednotlivci, kteří nechtěli starší tlumočníky a překladatele nechat na pospas vojsku.

Stál jsem v řadě na dvoře před ústím samopalů s ředitelem Břetislavem Balcarem a tlumočníkem do angličtiny lékařem Ratomírem Zoubkem, světovým specialistou na šilhání dětí. Pozorovali jsme, jak se mladým Polákům rozčilením chvějí samopaly v rukou. Představoval jsem si, že by stačil jen neopatrný pohyb, aby začali střílet. Oni měli daleko větší strach než my, protože podle nich tady byla kontrarevoluce. Když nám otrnulo, sem tam na nás někdo něco zařval, čemuž jsme nerozuměli... a důstojník této patroly odešel na pátračku někam do budovy, zůstali jsme

na dvoře před automatem mladičkého vojáka. Ředitel Balcar přišel na nápad odlákat jeho pozornost. Kopl do kaménku, ten odlétl – a polský chlapec ústím zbraně sledoval jeho zašustění v trávě. Jeden z naší řady nenápadně zmizel. To se opakovalo, až na dvoře kromě Poláka nezbyl nikdo. Už jsme nespátřili jeho jistě udivený pohled, protože jsme dávno vyskočili okénky přízemního domku do zahrady, přelezli jsme ještě asi dva ploty, obešli blok a z rohu ulice sledovali, co se před rozhlasem děje. Když polská armáda nenašla zbraně ani „kontras“, odjela... a my jsme si i s lidmi shromážděnými v ulici oddechli.

I z rozhlasu museli „osmašedesátníci“ časem odejít. Většina navždy, jiní zhruba na dvacet let...

V rozhovoru s historikem umění Václavem Vilémem Štechem v roce 1969 jsme si zaznamenali: „Po Bílé hoře a staroměstské exekuci odešlo do ciziny více než sto tisíc lidí. Ale celý národ nemůže odejít. Sustří zůstali doma. I teď odejde mnoho Komenských, ale zůstane mnoho šustrů. Ti i oni dělají národ. Jako národ přetrváme. Všechno špatné přemůžeme, ale ne hned...“

Richard Drtina, který učil v Hradci Králové na pedagogické fakultě a brzy po srpnu 1968 emigroval do Kanady, nám při své návštěvě Československa v létě 1990 řekl: „Na univerzitě v Quebecu přednáším filozofii umění. Emigrace může být pro někoho pouhým útlukem nebo rýžovištěm zlata, ale může se taky stát poctivou dílnou. Sama o sobě nemůže být receptem pro každého, tak jako jím nemůže být ani setrvání v rodné zemi. To je individuální záležitost. Záleží na tom, co kdo udělá pro ozdravení poměrů ve své zemi. V exilu mohli svobodněji pracovat Milan Kundera i Josef Škvorecký a další známí i „bezejmenní“ lidé. Z Kanady jsme mohli podpořit chartisty, ale taky jsme se snažili něčemu se od nich přiučit.“

KAREL KAPLAN

POVINNOST

Když zkrachovala poslední možnost na reformování systému, resp. když ji Sověti v roce 1968 zlikvidovali, dospěl jsem k závěru, že naším úkolem musí být říci lidem pravdu. Ukázat, jak to skutečně bylo. Hledat a najít příčiny.

...Při hledání historické pravdy odkrýváte postupně další a další souvislosti. Přitom je to současně bolestné, protože se musíte zbavovat svých dosavadních názorů a pohledů... Bohudík či bohužel jsem měl to štěstí či neštěstí, že jsem mohl jako jeden z mála vstoupit do archívů. Proto jsem si dal úkol: Tvou povinností je vše, co o tom víš, říci nebo napsat! Myslím, že jsem to zatím ještě nesplnil.